

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juni 1932 kl. 1/212 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag bland annat till lag om byggnadslån ur kyrkofonden, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 februari 1932 till riksdagen avlämnad proposition, nr 155, vilken hänvisats till lagutskott och sedermera för behandling överlämnats till andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, föreslagit riksdagen att antaga, bland annat, här nedan intagna förslag till lag om byggnadslån ur kyrkofonden.

Därjämte hava till andra lagutskottet överlämnats de i anledning av propositionen inom riksdagen väckta likalydande motionerna nr 323 inom första kammaren av herr *Gustafson, Fritiof*, och nr 479 inom andra kammaren av herr *Nordkvist*. I dessa motioner hemställs, att riksdagen vid godkännande av det i propositionen framlagda förslaget måtte, såvitt nu är i fråga, vidtaga sådan ändring av förestående förslag, att i motionerna framförda synpunkter beaktas.

Efter överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hava förevarande proposition och motioner hänskjutits till behandling av sammansatt andra lag- och jordbruksutskott. I ett sammanhang hava därvid behandlats nämnda proposition i vad den rör byggnadslån ur kyrkofonden ävensom ovannämnda motioner i dithörande delar.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det genom propositionen framlagda förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse för dem icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen; och får utskottet i fråga om vad motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden hänvisa till motionerna.

Enligt 21 § gällande ecklesiastiska boställsordning skola alla skyldighets- hus å ecklesiastiskt boställe, som avses i sagda författning, nybyggas av arrendatorn.

För verkställd nybyggnad erhåller arrendatorn visserligen ersättning, men denna utbetalas icke omedelbart efter det nybyggnaden verkställdts, utan arrendatorn får ofta först länge därefter gottgörelse för den förskjutna nybyggnadskostnaden. I arrendekontrakten föreskrives nämligen,

att viss del av arrendeavgiften skall utgöra årsbelopp för nybyggnad. Detta belopp får arrendatorn årligen innehålla, tills hans fordran mot bostället blivit till fullo gulden. Skulle årsbeloppen under arrendetiden icke till fullo täcka arrendatorns fordran, erhåller han vad som återstår av efterträdande arrendatorn. Denne får i sin tur ersättning för vad han utbetalat genom befrielse från att inbetala under hans arrendetid förfallande årsbelopp för nybyggnad.

För arrendatorerna är det ofta förenat med olägenhet att hava stora belopp bundna i förskjutna nybyggnadskostnad. Särskilt kännbart är detta, då de förskjutna beloppen äro stora, vilket framför allt inträffar vid löneboställen, där en del av det tidigare byggnadsbeståndet tagits i anspråk för inrättande av bostad åt prästen (prästgård). Å sådana boställen har det icke sällan varit nödvändigt att förse lönebostället med en fullständigt ny uppsättning av hus.

För att underlätta nybyggnadstungan föreskrevs genom lagen den 21 november 1925 om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen, att förskott ur kyrkofonden under vissa förutsättningar finge utlämnas till täckande av byggnadskostnad. Sådant förskott beviljades dock endast, då fråga var om kostnad för nybyggnad, som föranletts av prästgårds avskiljande (första bebyggandet).

Skall löneboställe, enligt därom i vederbörlig ordning fattat beslut, deltaga i laga skifte, ägoutbyte eller annan lantmäteriförrättning eller skall bostället deltaga i företag för marks torrläggning genom dikning, vattenavledning eller invallning, skola kostnaderna därför, i vad de icke belöpa å skogs- och hagmark, bestridas av arrendatorn. Denne får icke ersättning för sådan kostnad genom nedsättning i arrendet, men om kostnaden är stor, kan den fördelas på visst antal år. Om dessa äro flera än de återstående åren av arrendetiden, erhåller arrendatorn av sin efterträdare vad som icke belöper å hans arrendetid.

Däremot kan arrendatorn, om han verkställer större odlings- eller täkdikningsföretag, erhålla skälig gottgörelse antingen genom nedsättning i arrendet eller vid boställets avträdande av den nye arrendatorn. I enahanda ordning tillgodoföres arrendatorn gottgörelse av beskaffenhet, att det enligt lag åligger jordägare att utgiva sådan.

Förskott enligt 1925 års lag får enligt kungörelse den 21 november 1925 med villkor och bestämmelser angående erhållande av förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen icke utgå, där nybyggnadskostnaden understiger ett belopp, motsvarande två års för boställe betingade års- och arrendebelopp, ej heller, med mindre boställets ringa storlek eller andra omständigheter föranleda undantag, där kostnaden icke uppgår till 3,000 kronor. Förskottet, som förräntas efter fem procent om året, får ej utgå med högre belopp, än som motsvarar högst tolv års eller, där särskilda omständigheter sådant föranleda, högst sjutton års års- och arrendebelopp för bostället. Återbetalningen av

förskott bör äga rum genom årligen lika annuiteter under loppet av högst tjugu eller, där särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, högst fyrtio år. Annuitet bör ej överstiga årsbeloppet. Frågan angående tilldelande av förskott upptages och prövas i sammanhang med boställets utarrendering, varvid länsstyrelsen har att till visst belopp bestämma det förskott, som må utgå till arrendatorn, ävensom fastställa den plan, enligt vilken förskottets amortering skall äga rum. Förskottet skall av statskontoret, efter anmälan av länsstyrelsen, översändas till kyrkorådet i den församling, där bostället är beläget; och har kyrkorådet att tillhandahålla arrendatorn förskottet i den mån arrendatorn styrker det vara för byggnadsarbetet erforderligt. Domkapitlet övervakar vidare, att de arbeten, för vilkas bekostande förskott ur kyrkofonden lämnats, inom behörig tid bliva verkställda. Länsstyrelsen åligger att av boställets avkastning årligen till kyrkofonden inleverera det belopp, som skall utgå enligt den fastställda amorteringsplanen. För att komma i åtnjutande av det för bostället beräknade förskottet skall arrendatorn skriftligen förbinda sig att, i händelse den nybyggnad, förskottet avser, icke utföres i föreskriven ordning, återbära förskottet eller så stor del därav, som ej motsvaras av utfört och godkänt arbete, jämte ränta. Säkerhet skall av arrendatorn ställas för denna förbindelse.

Förskott enligt 1925 års lag kan alltså lämnas endast i sammanhang med utarrendering av löneboställe. Arrendatorer, vilka tillträtt sina arrenden före lagens ikraftträdande — ett icke obetydligt antal sådana arrendatorer finnas ännu — äro avskurna från möjlighet att få förskott. Icke heller arrendatorer, som förskjutit byggnadskostnad för annat än »första bebyggandet», framför allt arrendatorer av stom-, annex- och mensalhemman samt s. k. allmänna kyrkohemman, få åtnjuta sådan lättnad. Förskott kan icke heller utlämnas till täckande av kostnad för vattenavledning, täckdikning eller annan grundförbättring.

Ett flertal arrendatorer av ecklesiastika boställen hava gjort ansökningar om lindring i gällande arrendevillkor, däri i huvudsak hemställt om nedsättning av utgående arrendeavgifter eller om ny arrendevärdering. Efter remiss har kammarkollegiet avgivit utlåtande i frågan. Därvid har kollegiet tillika överlämnat yttranden i ärendet, vilka avgivits av åtskilliga boställsnämndsordförande samt av överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser och domkapitel ävensom Stockholms stads konsistorium. Åtskilliga av de sålunda hörda hava ifrågasatt ökade möjligheter för arrendatorerna att erhålla förskott ur kyrkofonden eller lån ur samma fond till gäldande av kostnaderna för byggnadsarbeten å boställena.

Genom propositionen framlägges — förutom förslag till lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen, i vilken del propositionen nu ej är i fråga — jämväl förslag om utlämnande av lån ur kyrkofonden för täckande av byggnadskostnad, för vilken för-

Propositionens tillkomst.

Propositionens innehåll.

skott enligt 1925 års lag icke erhållits. Detta förslag avser att på grund av de för närvarande rådande tryckta ekonomiska tiderna bereda lättnad åt arrendatorer genom en förmånligare placering av byggnadslånen. Den föreslagna anordningens provisoriska karaktär fastslås genom bestämmelsen, att ansökan om sådant lån ur kyrkofonden skall vara ingiven till Kungl. Maj:t före utgången av år 1932.

Departementschefen.

Departementschefen har beträffande denna del av propositionen anfört bland annat följande:

Kostnaden för löneboställes bebyggande skall bäras av bostället genom dettas avkastning.

Genom att blott årsbeloppen tagas i anspråk för nybyggnad å löneboställena, hava arrendatorerna av dessa kommit i en betydligt sämre ställning än arrendatorerna av kronodomänerna, där någon uppdelning av arrendet i årsbelopp och arrendeavgift icke förekommer utan där hela arrendet omedelbart tages i anspråk för beredande av gottgörelse åt arrendatorn för byggnadskostnadernas återgåldande. I och med ecklesiastik boställsordnings tillämpning å löneboställen har byggnadsfrågan också alltid varit synnerligen svårlost. Behov av nybyggnader har — man kan säga — som regel förelegat. Att arrendatorn måste anskaffa de ingalunda obetydliga belopp, som därvid erfordras, medför givetvis svårigheter med utarrenderingarna.

I propositionen nr 222 till 1925 års riksdag angående bland annat förslag till lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å de ecklesiastika löneboställena har detta också av dåvarande departementschefen starkt framhållits. Möjligheten att erhålla förskott ur kyrkofonden för dessa byggnadskostnader var också en av de verkligt betydelsefulla förändringar i förvaltningen av prästerskapets löneboställen, som genomfördes 1925. Vid detta tillfälle togs emellertid steget ej fullt ut. Lagen kom allenast att omfatta sådana löneboställen, varå syn enligt 64 § ecklesiastik boställsordning hållits, och var inskränkt till första bebyggandet, sedan boställsordningen trätt i tillämpning beträffande bostället. Härigenom kunde förskott allenast ifrågakomma vid de s. k. bostadsboställena, d. v. s. i huvudsak vid kyrkoherde- och komministersboställena. Övriga löneboställen lämnades utanför. En ytterligare betydande inskränkning var, att förskott kunde givas blott i samband med ny utarrendering, varför samtliga redan slutna arrendeavtal lämnades utanför.

I några fall har Kungl. Maj:t under de senare åren medgivit lån ur kyrkofonden för bestridande av byggnadskostnader. Dessa lån, som betraktats som en ren penningplacering av kyrkofondens medel, hava alltid haft till ändamål att hjälpa en skötsam och driftig arrendator antingen med byggnadsförskott för bestridandet av kostnaderna för verkställandet av föreskrivna byggnadsarbeten eller ock för inlösen av lån, upptaget för samma ändamål. Då nu, efter vad jag har mig bekant, ett avsevärt antal av jordbrukets svåra läge föranledda låneansökningar äro att förvänta och då det vidare med all sannolikhet lärer röra sig om betydande belopp, har jag ansett riktigtast att ifrågavarande förhållanden regleras genom en lag. I särskilda fall skulle enligt min mening Kungl. Maj:t äga befogenhet att efter ansökan av arrendator lämna ut lån ur kyrkofonden för inlösen av utav honom redan upptaget byggnadslån. Givetvis bör Kungl. Maj:t vid meddelandet av dessa nu ifrågasatta lån ur kyrkofonden äga en fri prövningsrätt i så måtto, att Kungl. Maj:t ej endast må hava att taga hänsyn

till de i låneansökningarna förebragta särskilda förhållandena utan jämväl till kyrkofondens ställning.

En fråga av stor betydelse är, huru de närmare villkoren för lånens utlämnande och återbetalning skola avfattas. Förskott enligt 1925 års lag ur kyrkofonden till uppförande av byggnad gottgöras kyrkofonden ur boställets avkastning. De nu ifrågasatta lånen ur kyrkofonden skulle givetvis ävenledes återbetalas till fonden ur boställets avkastning. Fastställandet av de närmare villkoren för lånets utlämnande och återbetalning torde i likhet med vad som gäller om motsvarande bestämmelser beträffande förskott ur kyrkofonden lämpligen böra överlämnas till Kungl. Maj:t.

Bestämmelserna innefattas i en föreslagen lag om byggnadslån ur kyrkofonden. Enligt denna lag skall arrendator å löneboställe, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 — under förutsättning att han för byggnadsarbeten å bostället, vilka han fått sig ålagt att verkställa, icke erhållit byggnadsförskott ur kyrkofonden enligt ovannämnda lag den 21 november 1925 utan nödgats för ändamålet upptaga byggnadslån hos annan — kunna erhålla lån ur kyrkofonden för inlösen av det redan upptagna byggnadslånet eller del därav. Lagförslaget.

Såsom nybyggnadskostnad, för vars gäldande lån ur kyrkofonden skall kunna erhållas, skall jämväl anses gottgörelse, som tillträdande arrendator jämlikt 26 § ecklesiastik boställsordning förpliktats utgiva till avträdaren för vad denne utlagt för verkställande av föreskrivna byggnadsarbeten.

I den föreslagna lagen har införts bestämmelse därom, att, i den mån Konungen så förordnar, reglerna i 2 och 3 §§ i 1925 års lag skola äga motsvarande tillämpning samt att Konungen må äga meddela de ytterligare föreskrifter, som kunna erfordras.

Såsom i propositionen uttalas, kräves för lagförslagets antagande beslut av såväl riksdag som kyrkomöte.

I de likalydande motionerna I: 323 och II: 479 hemställes, att rätten till lån ur kyrkofonden måtte utsträckas till att gälla även lån till mera omfattande grundförbättringar såsom t. ex. täckdikningar samt att tiden, inom vilken föreslagna lån skola sökas, icke måtte begränsas till år 1932. Motionerna.

Såsom ovan angivits har utskottet att i detta utlåtande till behandling upptaga kungl. propositionen nr 155 i vad denna rör lån ur kyrkofonden. Däremot har utskottet icke att i detta sammanhang taga ställning till den i propositionen likaledes behandlade frågan om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen. I den mån motionerna I: 323 och II: 479 angå sistnämnda fråga bliva de icke heller föremål för granskning i detta sammanhang. Utskottet.

Den nuvarande svåra jordbrukskrisen har försatt många arrendatorer av ecklesiastika löneboställen i ekonomiskt trångmål. Detta har särskilt drabbat de arrendatorer, som nödgats ådraga sig gäld för att kunna fullgöra dem i arrendekontrakt eller genom särskilda beslut ålagt nybyggnad å bostället. För dessa arrendatorer, som merendels själva äro alldeles utan

skuld till sitt trångmål, skulle det otvivelaktigt innebära en stor lättnad att få omplacera sina byggnadslån i kyrkofonden. För boställena vore det också av värde, att arrendatorerna försattes i en så tryggad ställning i ekonomiskt avseende, att de utan svårighet kunde fullgöra sina skyldigheter mot bostället icke blott i avseende å bebyggelsen utan ock beträffande ägornas hävd.

För kyrkofonden, vars kapital för närvarande överstiger 55 miljoner kronor, skulle det säkerligen icke innebära olägenhet att placera en del av kapitalet i lån av föreslagen art.

Utskottet finner sig i enlighet med vad nu anförts kunna tillstyrka bifall till det i propositionen framställda förslaget om vidgade möjligheter att utlämna lån ur kyrkofonden.

Vad angår frågan, för vilka ändamål lån skall kunna lämnas, delar utskottet den i motionerna uttalade meningen om önskvärheten av att lån erhöles icke blott för täckande av byggnadskostnader utan även för gäldande av kostnader för mera omfattande grundförbättringar såsom t. ex. täckdikningar. Utskottet föreslår sålunda, att i 1 § i lagförslaget infogas ett nytt stycke om lån för berörda ändamål.

Beträffande vidare tiden, inom vilken ansökan om byggnadslån skall vara ingiven, medför lagstiftningens provisoriska karaktär, att en frist för ingivandet utsättes. Då förslaget, därest det antages av riksdagen, skall föreläggas också allmänt kyrkomöte till antagande, läres lagen icke kunna utfärdas förrän i slutet av innevarande år. Utskottet delar med hänsyn härtill den i motionerna framförda meningen, att fristen bör vara längre än i propositionen föreslagits, och förordar, att den förlänges till 1933 års utgång.

Vad slutligen angår sättet för lånens utlämnande och återbetalande är följande att märka.

De arrendatorer, som avses med ifrågavarande förslag, hava på enskild väg upptagit lån för gäldande av nybyggnadskostnad, vilken de enligt arrendekontraktet hava att förskjuta mot befrielse under visst antal år från skyldighet att kontant inbetala det i kontraktet föreskrivna årsbeloppet för nybyggnad. För lånet nödgas de erlägga ränta. Vanligtvis verkställa de därjämte avbetalningar å lånet.

Arrendator, vilken erhållit förskott enligt 1925 års lag, får däremot kontant inbetala årsbeloppet för nybyggnad, varefter länsstyrelsen ur detta belopp gäldar annuitet å förskottet, häri inbegripen såväl kapitalavbetalning som ränta.

Enligt utskottets mening vore det önskvärt, att sist antydda ordning bleve tillämplig även å byggnadslån, som beviljades enligt den nu föreslagna lagen. Sedan lånet utlämnats, skulle arrendatorn sålunda vara skyldig att inbetala det i kontraktet utsatta årsbeloppet för nybyggnad, vilket tidigare gått i avräkning å kapitalet av vad han förskjutit. Med de

influtna medlen skulle länsstyrelsen betala låneannuiteten till kyrkofonden.

Det nu föreslagna förfaringssättet skulle emellertid medföra, att arrendatorn befriades från att betala ränta å sitt lån, och att räntan i stället gäldades ur årsbeloppet, medan detta tidigare endast gått i avräkning mot byggnadsförskottets kapitalbelopp. För att arrendatorn icke skall göra en obehörig vinst på pastoratets eller kyrkofondens bekostnad, bör därför såsom villkor för lånet stadgas, att arrendeavgiften under amorteringstiden höjes med ett belopp, som motsvarar den i annuiteterna ingående räntan. Denna, som under amorteringstiden blir allt lägre till sitt belopp, bör tagas i beräkning med ett genomsnittsbelopp.

Då det kan inträffa, att årsbeloppet icke är tillräckligt för gäldande av annuiteten, bör även den nyssnämnda höjningen i arrendeavgiften få tagas i anspråk för ändamålet.

Tydligt är, att borgen, som ställts för det ursprungliga arrendeavtalet, icke utan borgensmännens medgivande omfattar förhöjningen i arrendeavgiften. I åtskilliga fall torde ej heller å arrendekontraktet tecknad borgen täcka arrendatorns förpliktelser enligt den uppgörelse, som skulle ske vid utlämnande av byggnadslånet. Dessa förhållanden måste naturligtvis beaktas vid uppgörelsen med arrendatorn, så att kyrkofonden alltid får tillräcklig säkerhet för det försträckta kapitalet.

Skulle vid uppgörande av amorteringsplan för beviljat byggnadslån tiden för återbetalningen finnas bära utsträckas över löpande arrendeperiod, bör vid förnyad utarrendering årsbeloppet för nybyggnad avpassas med hänsyn härtill.

I övrigt har utskottet ej funnit anledning att framställa erinran mot Kungl. Maj:ts förslag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

L a g

om byggnadslån ur kyrkofonden.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Där arrendator å löneboställe, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, fått sig ålagt att verkställa byggnadsarbeten å bostället och för dessa arbeten icke erhållit byggnadsförskott ur kyrkofonden enligt lagen den 21 november 1925 om förskott ur samma fond till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen utan nödgats för ändamålet upptaga byggnadslån hos annan, må på ansökan av arrendatorn Konungen efter prövning av omständigheterna i det särskilda fal

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

let medgiva, att ur kyrkofonden lämnas lån för inlösen av sådant redan upptaget byggnadslån eller del därav, ävensom pröva säkerheten och bestämma de närmare villkoren för lånets utlämnande och återbetalning.

Såsom nybyggnadskostnad, för vars gäldande lån ur kyrkofonden sålunda kan erhållas, anses jämväl gottgörelse, som tillträdande arrendator jämlikt 26 § ecklesiastik boställsordning förpliktats utgiva till avträdaren för vad denne utlagt för verkställande av föreskrivna byggnadsarbeten.

Har arrendator upptagit lån för gäldande av kostnad för täckdikning eller annan grundförbättring, vare lag, som i första stycket sägs.

Ansökan, som *nu sagts*, skall vara ingiven till Konungen före utgången av år 1932.

Ansökan, som *i denna paragraf avses*, skall vara ingiven till Konungen före utgången av år 1933.

2 §.

Å lån, som erhållits enligt 1 §, äga, i den mån Konungen så förordnar, föreskrifterna i 2 och 3 §§ lagen den 21 november 1925 om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika lönebo-ställen motsvarande tillämpning.

3 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag, utfärdas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

2) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den del de nu äro i fråga, måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1).

Stockholm den 2 juni 1932.

På sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets vägnar:

G. SEDERHOLM.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från andra lagutskottet: herrar *Andersson* i Rasjön, *Linder**, *Frändén*, *Tamm*, *Mag-nusson* i Kalmar, *Wallerius*, *Johanson* i Hallagården och *Norman*;

från jordbruksutskottet: herrar *Sederholm*, *Linders*, *Sköld**, *Uddenberg*, friherre *La-gerfelt*, *August W. Johansson*, *Månsson* i Erlandsro* och *Pehrsson* i Bramstorp.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.